

R

Bamsens fortellinger om familielivet – hvordan familieidealer reproduseres gjennom skole-hjem-kommunikasjon

Susanna Borovski Lübeck, Marit Haldar og Randi Wærdahl

Sammendrag

Artikkelen analyserer en skole-hjem-kommunikasjon. Denne består av skriftlige hverdagsfortellinger fra hjemmene til førsteklassinger som har hatt besøk av en klassemaskot, en bamse. Målet for analysen er å løfte fram familieidealer og felles kulturelle forståelser av hva som er en god barndom og et godt familieliv. Tekstene handler i stort omfang om å gi omsorg og kos, men viser også hvordan familiene evner å håndtere vanskeligheter og travelhet. Familiefellesskapet kjennetegnes ved innholdsrike og aktive hverdager sammen, hvor kos er både et utgangspunkt, en tilstand og en belønning. Artikkelen legger spesiell vekt på bamsens rolle i disse fortellingene. Bamsen brukes aktivt i familienes selv-presentasjon og gjør det mulig å beskrive flere meningslag. Aktiviteter omtales for eksempel som krevende for bamsen, men ikke for familien, og gir slik et bilde av familien som en som er klar over dagliglivets utfordringer, men mestrer dem. Selv om familielivet beskrives som aktivtetsfylt og krevende, vurderes det som koselig.

Abstract

The article analyses a school-home communication. The written communication comprises everyday life stories from the homes of families of first grade children who have been visited by the school class mascot, a teddy bear. The aim of the analysis is to bring forward common cultural understandings of what constitutes a good childhood and a good family life. The texts are full of examples of ways to provide care and comfort, but they also demonstrate how families are able to deal with difficulties and stressful days. Rich and active weekdays characterize family togetherness, where “coziness” is both a starting point, a state of being and a reward. The article focuses specifically on the bear’s role in these stories. Families actively use the mascot in their self-presentation with many layers of meaning. For example, describing challenging activities as demanding for the bear, but not for the family, tells us that the family is aware of challenges in daily life, but handles them well. We also see that while describing family life as activity filled and demanding, it is often evaluated as “cozy”.

Introduksjon

Alfred er en bamse som for noen år siden besøkte en førsteklasse på en barneskole et

sted på Vestlandet. Alfred fulgte den samme klassen frem til tredje trinn, og han var med hver elev hjem etter tur i hele denne perioden. På hvert besøk fulgte det med en

reisedagbok, og i denne dagboken skrev familiene ned hva Alfred var med på da han var hos dem. På skolen ble fortellingene fra reisedagboken delt med resten av klassen, før bamsen og dagboken ble med hjem til neste elev.

| - *Endrede levesett utfordrer ideen om hva som er "det gode familieliv".*

Dagbøker som disse har vært vanlig i den norske skolen siden Reform'97 (Haldar og Wærdahl 2009: 1142). Dagboktekstene fra elevenes familieliv sirkulerer i en lokal offentlighet mellom elever, familier og skole. De har mye til felles med senere etablerte sosiale medier som "facebook", blogger, eller "snapchat". Slike tjenester kom i allminnelig bruk i Norge i 2006. Sosiolog Richard Sennet hevdet allerede i boka *The Fall of Public Man* (1977) at det intime og private stadig trekkes mer ut i offentligheten. Vi er i denne artikkelen ikke opptatt av den historiske utviklingen mellom det private og det offentlige som sådan. Vi er opptatt av sosiale normer og idealer, og mener at møtepunkter mellom det private og det offentlige – en lokal offentlig sirkulasjon – produserer, befester og opprettholder sosiale normer og idealer. Bamsedagbøkene er et manifest og et avgrenset uttrykk for en lokal offentlighet, og egner seg for å studere dette.

Dagboktekstene består nettopp av fortellinger om hverdags- og familieliv. På lik linje med sosiale medier kan de sees som normbærere: De sier noe om hvilke sider av sitt privatliv familier finner verdt å dele med andre, samt hva de presenterer som meningsfullt og normalt overfor sine omgivelser. Dermed er de et bidrag til den allmenne forståelse av hva som er et normalt familieliv (Haldar og Wærdahl 2009, 2013). I og med at

reisedagbøkene sirkulerer mellom familiene og mellom dem og skolen, blir dagboktekstene et godt egnet materiale for å studere familieidealer.

I denne artikkelen analyserer vi utdrag fra dagbøkene for å vise *hvordan* familieidealer sirkuleres og befestes i en lokal offentlighet. Vi vil i særlig grad vise hvordan bamsen brukes i tekstene for å fylle ulike funksjoner når familiene utøver sin selv-presentasjon.

Familieidealer som gjenstand for forskning

Artikkelen er et bidrag til familieforskning, som ser på effekten av familielivets overgang fra den private til den offentlige sfære (Andersen 2013). Intime temaer som samliv, foreldreskap og familieliv diskuteres offentlig i blogger, aviser og sosiale medier, og på den måten utfordres etablerte verdier og normer knyttet til dette temaet (Andersen 2013; Lorentzen og Mühleisen 2013). Det er selvsagt ikke bare den offentlige debatt som utfordrer etablerte normer og verdier knyttet til familielivet. Endrede levesett utfordrer ideen om hva som er "det gode familieliv". Nye samlivformer, klasseskiller i forflytning og endrede velferdsordninger vokser frem. Dette viser seg også å være med på å påvirke våre familiepraksiser og våre familieidealer (Brandt og Moxnes 1999; Ellingsæter og Widerberg 2012; Forsberg 2010; Gullestad 2003; Stefansen og Aarseth 2011). Mye av litteraturen som beskriver dette har et øye for forskjell og hvordan det etablerte utfordres. Vi retter derimot vår oppmerksomhet mot det som reproducerer det som oppfattes som vanlig.

Rådende faglige syn på barn, foreldre og familier er med på å bestemme hva som til enhver tid er "kulturelt gyldig" og som ned-

feller seg i det vi her kaller familieidealer. Hennem (2010: 63) trekker frem utviklingspsykologien som en viktig premissleverandør for hvilke idealer vi idag navigerer etter: Barns behov for omsorg, tilhørighet og trygghet kommer foran alt.

En parallell til det Hennem (2010) skriver, er Holloways (1998) begrep "local moral rationalities of mothering". Begrepet viser til at det på ulike steder og i ulike kulturer finnes moralske og sosiale forståelser av hva slags omsorg barn trenger, som dermed naturliggjør bestemte foreldrepraksiser. Disse moralske og sosiale forståelsene er koblet til det rådende kunnskapssynet på barn, foreldre og familier. I store deler av den vestlige verden forstås gjerne barnet som et behovsvesen som voksne har ansvar for å følge opp og ta vare på i alle situasjoner, samtidig som det er et likeverdig familiemedlem. Idealet er å ta vare på hverandre i familien, og å vise kjærlighet og omsorg overfor hverandre. En sensitiv forelder som er lydhør overfor barnets behov og følelser, og som viser ansvar overfor barnets utdanning og fritid, er det som løftes frem (Bernstein og Triger 2011; Forsberg 2010; Lareau 2003; Shirani, Henwood og Coltart 2012; Vincent, Ball og Kemp 2010; Weininger og Lareau 2003).

Denne forskningen er empirisk stort sett basert på intervjuer og observasjoner, og det som undersøkes er gjerne familiepraksiser. I vår artikkel er det kun skrevne tekster som blir analysert, med mål om å studere bamsens rolle i teksten når familieidealer gis et språklig uttrykk. En begrensning ved å studere skrevne tekster av denne typen, er at vi ikke kjenner til den enkelte familie utover det de forteller i dagboka. Begrensningen i informasjonen om familiens bakgrunn kan imidlertid vendes til en fordel. Vi kan analysere hvordan familieidealer gjør seg gjeldende *i tekster*

når de sirkulerer mellom ulike familier, og vi mener dette er spesielt interessant når vi trekker paralleller mellom disse tekstene og tekster som publiseres i sosiale medier, i den forstand at de handler om private forhold som eksponeres for en offentlighet (Sennet 1992).

Familie som tekst: Teoretisk perspektiv og analysestrategi

Erving Goffman (1959) var tidlig ute med sine teoretiske utlegninger om selvpresentasjon. Selvene våre er grunnleggende sosiale, og vi er prisgitt hvilket inntrykk vi frivillig gir og ufrivillig avgir til andre. Janet Finch (2007) overfører delvis samme tankegang til familieforskning med sitt begrep "display", eller framvisning, og minner om det enkle poenget at familier ikke er noe *vi er*, men noe vi stadig *gjør* innad i familien og utad overfor andre.

Vi følger Goffman og Finch og anser identiteter som situasjonpreget: handlingene våre bestemmes av selve situasjonen og de rammene situasjonen tilbyr. Slik skapes identiteter gjennom samhandling (Goffman 1959, 1992). Vi ser reisedagbøkene som tekstlig "samhandling", der familiene presenterer seg selv og danner et samspill som reguleres av situasjoners kontrakter og regler.

Det går an å anta at familiene dokumenterer sine idealer i teksten gjennom å beskrive sine hverdagsaktiviteter. Dette betyr ikke at dagbøkene i seg selv manifesterer nye verdier eller endrer familiens identitet. Men dagbøkene står som eksempel på hvordan skriftlige selvpresentasjoner er med på et kontinuerlig identitetsskapende arbeid (Andersen 2013; Lorentzen og Mühleisen 2013). Slike tekster, som både oppdateringer på sosiale medier og dagboktekstene er eksempler på, vil kanskje over

tid gjøre noe med hvordan familier ser på seg selv og hva de ser som meningsfullt i sine liv (Andersen 2013; Enjolras mfl. 2013; Finch 2007; Lorentzen og Mühleisen 2013).

En særlig oppmerksomhet i denne artikkelen gis til hvordan fortellerperspektivet preger reisedagbøkernes innhold. I metoden vi benytter for å få tak i familieidealer, gis bamsen Alfred en sentral plass. Hans rolle som mediatør, og hvordan han i teksten kan fylle en rolle som andre familiemedlemmer vanskelig kan innta, blir viktig. Alfred brukes i teksten til å ta stilling til et problem eller til en hendelse uten at familiemedlemmer nødvendigvis blandes direkte inn. Alfred fungerer som en slags eksternalisert enhet i tekstene, slik eksternalisering som metode eksempelvis benyttes i samtaleterapi (Lundby 2009; White 1984, 2009). Vi vil derfor være spesielt oppmerksomme på fortellerstemmen i tekstene, altså den instans som fører ordet i fortellingen (Aaslestad 2007). Tekstene får ulik effekt på leseren avhengig av hvem som forteller, og hvilke stemmer som får komme til orde i teksten (Aaslestad 2007). I reisedagboktekstene veksler fortellerstemmen som regel mellom å være bamsen Alfred, barnet eller et "vi", som synes å innbefatte barnet og bamsen sammen, og til dels også resten av familien. Alfred er imidlertid spesiell i sin posisjon som fortellerstemme. Han er bare en bamse, men i tekstene får han en viktig rolle som relasjonell lagspiller (Goffman 1959, 1992): han blir gitt språk, tanker, intensjoner og handlingsevne. Vi vil derfor spesielt fokusere på måten Alfred brukes til å formidle familieidealer i tekstene og hvordan han bidrar til fortellingens strukturer – ikke bare hva som blir fortalt, men også hvordan det blir fortalt. Et skjerpet blikk på *måten* fortellingene blir fortalt på, kan få frem detaljer og betydningsnyanser som ellers kunne forblitt usett (Aaslestad 1999).

Denne artikkelen forholder seg til familiers selvpresentasjoner, og den går enda lenger ved å forholde seg til familier kun *som tekst* med tekstens tilhørende premisser og logikker. Sånn sett er et narratologisk perspektiv (Aaslestad 1999) sentralt for å forstå teksten som en framvisning av familier. I Aaslestads (2007) narratologiske perspektiv skiller man mellom tre ulike gjengivelser av persontale: Direkte tale (... han sa "jeg er redd"...), indirekte tale (...han sa at han var redd...), og fri indirekte tale (...han var redd...). Fri indirekte tale er et subjektiverende fortellergrep. Det kan bli utydelig hvem som egentlig taler, fordi skillet oppløses mellom fortelleren og den gjengitte personens følelser, meninger og intensjoner (Aaslestad 2007). I dette perspektivet er skillet mellom forfatter – eller skriver om man vil – og fortellerstemme viktig. Forfatteren er den som fører pennen. Han eller hun er utenfor fortellingen. Fortellerstemmen er talerinstansen eller utsigelsespunkt i fortellingen. Fortellingens personlige pronomen er jeg, han eller hun. Den kan for så vidt også være allmenn eller aural, men det går vi ikke nærmere inn på her (Aaslestad 1999). Fortellerstemme og talegjengivelse er viktige analyseverktøy i denne artikkelen. Det viser hva som blir mulig å si, avhengig av om fortellerstemmen er barnet, den voksne, læreren eller bamsen.

Reisedagbøkene er hybride tekster, der seks til åtte år gamle elever i klassen er modellmottakere, mens lærere og foreldrene er overmottakere. Modellmottakeren i en tekst er den ideelle leser, det forestilte publikum som teksten henvender seg til. En overmottaker er til forskjell en slags uønsket leser, en som teksten i utgangspunktet ikke retter seg mot, men som den må være forberedt på å bli lest av og derfor har i sidesynet (Engebretsen 2007;

Hall 1997). I analysen vil en måtte vurdere både modellmottakere og overmottakeres innflytelse på tekstens struktur. Det analytisk potente ved disse tekstene er at de langt på vei er kommunikasjon fra voksen til voksen via barn. At tekstene må ta så mange hensyn, gjør dem godt egnet til å analysere frem allmenne familieideal.

Datamaterialet består av seks dagbøker skrevet av 15 ulike familier med barn som går i første til tredje klasse på en barneskole på Vestlandet. Bøkene inngår i et større forskningsprosjekt (Haldar og Engebretsen 2013; Haldar mfl. 2013; Haldar og Wærdahl 2009, 2013). De ble gitt til oss av skolens rektor, da forskningsprosjektet ble kjent for barneskoler i Norge under en nasjonal skolekonferanse. Hver tekst er på mellom 5 og 25 setninger. De fleste av dem er ført i pennen av foreldre, foreldre er skriver. Som oftest er det barnet eller bamsen som kan leses som den tydelige fortellerstemmen i fortellingen.

- Ved bruk av fri, indirekte stil blir Alfred til et individ, og mer en gjest i familien enn et familiemedlem.

Tekstene er anonymiserte. Både personer og steder har fått nye navn, enda tekstene er å regne som offentlige, i en lokal kontekst. Vi har valgt å anonymisere da vi ser tekstene som "halvoffentlige" i den forstand at de kun er skrevet for en lokal offentlighet. I denne artikkelen er tekstene satt inn i en annen sammenheng, og får gjennom det en ny betydning. Det analytiske potensialet i tekstene endres ikke ved anonymiseringen. Vi ser det som en forskningsetisk forsikring.

Bamsen som koser seg i familien

"[V]i kosa oss på sofaen og såg på barne-tv,

og Alfred [bamsen] har fått sove i senga mi. Vi har storkosa oss."

Det er skrevet nøyaktig 200 dagboktekster i de seks bøkene som utgjør vårt materiale. Tekstene handler om mange forskjellige gjøremål, og de refererer ulike familiers hverdagsliv. Selv om de aktiviteter som beskrives i tekstene kan være veldig ulike, er måten de omtales og vurderes på nesten alltid lik. De fleste tekstene konkluderer med at familiens medlemmer har kost seg med det de har drevet med i den tiden Alfred har vært på besøk. Ikke bare har de kost seg – de har ofte storkost seg.

Kos er tett forbundet med omsorg. Omsorg befester seg ikke som et konkret ord i teksten slik som *kos* gjør. Vi hadde ikke i tankene at vi skulle finne omsorgsbegrepet eksplisitt formulert i tekstene. Men det synes å handle om noe av det samme, fordi *kos* beskrives som en handling man utøver for å gi omsorg, intimitet og kjærlighet. Det konstrueres ofte en parallell mellom å gi omsorg og kjærlighet, og fysisk å kose.

En kan tenke seg at slike temaer i utgangspunktet er av privat karakter, men i den form det presenteres i dagboktekstene blir det intime til tema som med letthet formidles offentlig. Sennett (1992) påpeker at en slik formidling av intime idealer også er et historisk og kulturelt anliggende – noe som i hovedsak tilhører en moderne, vestlig verden.

Alfred fekk låne dokkesenga til Camilla, men han klarte å lure seg til litt kos saman med Samuel før dei la seg til å sove. Laurdagskveld fekk han kose seg saman med alle fem i familia til Samuel.

På fredag koste pus med Alfred. Alfred var sjenert på pus.

Vi har hatt ei gøy helg. Vi har spelt Playstation 3. Det var gøy. Vi har hatt laurdagskos.

I disse tekstutdragene ser vi at ordet kos går igjen ofte. Noen ganger koser hele familien seg sammen med Alfred. Andre ganger har Alfred mottatt kos og opplevd å kose seg alene. Det at han kan kose seg alene, gjør Alfred levende og setter ham i posisjon til å delta på lik linje med de andre familie-medlemmene. Alfred kan også "lure til seg" kos. Vi får dermed et inntrykk av at behovet for kos er minst like mye Alfreds.

"Alfred har sovet godt i senga mi og kosa seg", viser oss for eksempel hvordan fortellerstemmen har ubegrenset kunnskap om Alfreds situasjon (Aaslestad 1999: 86): Alfred har sovet godt, og han har kost seg, helt udiskutabelt. Ved bruk av fri, indirekte stil blir Alfred til et individ, og mer en gjest i familien enn et familiemedlem. På denne måten tilskrives Alfred de følelser som familien ønsker at deres overnattingsgjester skal ha. Det er vanskelig å se for seg at familien ville skrive i dagboken: "Vi i denne familien får gjestene våre til å kose seg og til å sove godt". Men med Alfred som mediator blir det ikke skryt og selvros. På en lavmælt og koselig måte, får en understreket viktigheten av kos og intimitet for familien, og at familien mestrer denne sentrale kvaliteten som en familie skal ha.

Dette sitatet gir noe av den samme effekten, selv om temaet er annerledes:

Her er Alfred. Han gret fordi han er mørkeredd! Eg fekk meg ny lommelykt, så om kvelden på laurdag var eg, mora mi og Alfred ute og lyste. Det er greit å være redd for mørket, men egentlig så fins ikkje spøkjelsa! Alfred gret, men eg trøsta han. Så sov vi godt ilag heile natta.

Her delegerer fortellerstemmen følelsene til Alfred. Teksten får noe av den samme effekten som i det forrige eksempel: Vi får et inntrykk av familieidealer knyttet til trøst

og omsorg, uten at det sies eksplisitt. Alfred viser familien frem som omsorgsfulle, fordi de trøster ham når han er redd. Fortellerstemmen, som her viser seg som et barn, avslører ingenting fra sitt eget følelsesliv. Men når talen delegeres til Alfred i fri, indirekte stil, kommer følelser til syne. Det er han som opplever å bli mørkeredd og som gråter som følge av det. Fortellerstemmen gir uttrykk for forståelse: "Alfred gret fordi han er mørkeredd." Dette blir en sannhet i teksten som også tilbys leseren.

Vi ser at Alfred kan være alt det som skriveren gjør ham til. Han gjør det mulig å ta opp temaet "mørkereddel" i teksten, uten at noen i familien påtar seg å være mørkeredde. Alfreds rolle som mørkeredd er en eksternalisert rolle (White 1984, 2009). Han kan sees som et verktøy som gjør det mulig å snakke om slik redsel. I samme moment gir teksten et inntrykk av hva man kan gjøre når noen er redde, man bør trøste dem og sove sammen med dem. Alfred har dermed en viktig posisjon i det dramaturgiske samarbeidet (Goffman 1992). Han kan umulig misforstå og er dermed den perfekte samarbeidspartner til å få frem ønskede idealer i teksten.

Det dramaturgiske samarbeidet gir også roller til Alfred som ligner mer på de voksne familiemedlemmene: I disse sitatene forblir temaet det samme, men innfallsvinkelen er ny:

Janne fekk brannskade på foten sin laurdag, så eg (Alfred) låg i senga med ho kvar natt og trøysta ho fordi foten var så låk.

...deretter måtte vi på sjukehuset. Der fann dei ut at Karen hadde brukke foten. Vi fekk sjå når ho hadde på gips. Alfred trøstar Karen.

Rollene byttes om, men idealet som kommer til uttrykk, handler om det samme.

Alfred brukes like godt på den ene siden av relasjonen som den andre, og han posisjoneres etter tekstens behov. Trengs det en trøster eller en som må trøstes? Alfred stiller opp der det passer.

Alfred viser seg også som den fornøyde gjesten som uten blygsel kan skryte av hvor koselig og gøy allting er hjemme hos de forskjellige familiene.

På laurdag hadde vi pizza-fest. Det var koseleg! Trur Alfred er kjempeglad i pizza.

Denne setningen inneholder flere superlativer om en lørdagsmiddag. Beskrivelsene og evalueringene gjør noe med hvordan vi oppfatter måltidet som er beskrevet. Ord som *fest*, *koselig* og *kjempeglad i pizza* gir inntrykk av at dette er en familie som får til å kose seg ved en vanlig sammenkomst rundt middagsbordet.

Eg og Alfred fekk besøk av farmor, farfar og besten på farsdagen. Vi åt kake og kosa oss veldig masse.

Alfred var veldig svolten da han kom, så han vart veldig glad da han fekk seg taco.

I bøkene har familiene det koselig så godt som hele tiden. Det synes hverdagslig å storkose seg. Sammenkomst rundt middagsbordet og kosen forbundet med dette kan sees som et familieideal i seg selv, fordi det skrives ofte om. Men idealene får en ytterligere glans som følge av de vurderingene som legges til aktiviteten. Vurderingene kommer gjerne i rike og positive ordelag. Det er ikke bare koselig, det er veldig koselig. Man er ikke bare glad, man er kjempeglad.

Kos og omsorg er viktige komponenter når familiene beskriver sine hverdagsaktiviteter i tekstene. Komponenter som

også trekkes frem i andre studier, der det sensitive foreldreskapet beskrives som det vestlige, moderne idealet (Bernstein og Triger 2011; Forsberg 2010; Lareau 2003; Shirani, Henwood og Coltart 2012): En forelder som setter barnets behov for omsorg, tilhørighet og trygghet foran alt. Slik ser vi at idealene som kommer frem i dagbøkene ligner de idealer som idag sees på som "kulturelt gyldige", der utviklingspsykologiens forståelse av begreper som omsorgsutøvelse og trygghet adopteres som et allment kunnskapssyn (Hennum 2010: 62, 63).

Måter å være sammen på

Gjennom sine selvpresentasjoner viser familiene at de får mye ut av tiden de har sammen. Det finnes ofte et "vi", som kan leses som at fellesskapet har en viktig plass. "Vi" gir inntrykk av en helhet. Ofte får vi lese om hvordan hele familien utfører aktiviteter i fellesskap – og dette kan sees som en annen form for intimitet, som mer enn før er basert på likeverdige relasjoner innad i familien (Andersen 2011; Roseneil og Budgeon 2004). Moderne barn sees på som medskapere mer enn mottakere i de prosesser som foregår innad i familien, og hva som gir mening i fellesskapet, formes følgelig av dette (Qvortrup 1994). Hvordan formidles så idealene om familiefellesskapet i dagboktekstene? Og hvordan forteller familiene om å være aktive uten å gi inntrykk av å være for travle, stressete eller slitne?

Blant annet gjennom å fokusere mer på hvem som er modellmottaker og overmottaker av dagboktekstene, ser vi hvordan balansegangen ivaretas. Det spesielle med dagbøkene er at de er med på hva man kunne kalle en slags "stafett", der tekstenes mottaker og forfatter er de samme

personene etter tur. Mottakere kan lese foregående tekster, før de tar rollen som forfattere og selv produserer en ny tekst i dagboka. Hvordan påvirkes teksten av denne "stafetten"?

Vi gikk på tur i skogen. Der såg vi blåbær, tyttebær, konglar og ein liten frosk. Alfred likte godt å klatre i tre. Eg og Alfred fann strå og pinnar som likna på bokstaven l.

Det er ikke vanskelig å få øye på denne tekstens modellmottaker, altså den som teksten i utgangspunktet og ved første øyekast henvender seg til (Engebretsen 2007: 48). Tekstens modellmottaker her er barnet, fordi fortellerstemmen gjøres til barnets stemme. Sitatet har et enkelt språk. Teksten forventer at barnet forstår, og det refereres til konkrete, lett gjenkjennbare opplevelser, som å finne "...blåbær, tyttebær, konglar og ein liten frosk".

- Han skrives her, som i mange av de andre dagboktekstene, inn i rollen som den som ikke orker å være med.

Men ettersom teksten sirkulerer fra familie til familie, vil den bli lest av voksne også. De voksne er tekstens overmottaker, den skriveren har i sidesynet når teksten formuleres. Ved å forestille oss de voksne som tekstens overmottaker, får vi lettere øye på familieidealene i teksten. Idealene kan sees på som et slags mønsterbilde i teksten som ikke kommer eksplisitt til orde, men som finnes som metabeskrivelser som må tolkes frem. Av sitatet får vi en forståelse av at familien er aktiv, fordi familiemedlemmene kommer seg ut, går på tur og klatrer i trær. Ettersom teksten viser til et "vi", får vi forståelsen av at det er flere fra familien som er med på turen. Vi får også assosiasjoner

til en nysgjerrig og pedagogisk familie, kanskje opptatt av det oppmerksomme nærvær; de stopper og tar seg tid til å finne både dyr, bær og bokstavliknende pinner på veien.

Ved første øyekast er altså sitatet et barnslig, enkelt referat fra en skogstur. Det fortelles om noe hverdagslig og gjenkjennbart. Men tonen dette hverdagslige og enkle er beskrevet med, lader teksten med normer om hva en skogstur bør inneholde, og at en skogstur i seg selv er en verdifull aktivitet som hele familien kan ta del i. Det handler om mer enn å gjøre mye, det handler også om å sammen gjøre mye ut av det enkle. Beskrivelsen av en slik familieatferd står som eksempel på hvordan teksten naturliggjør bestemte familiepraksiser, der for eksempel det å drive med utviklende fritidsaktiviteter i fellesskap skrives frem som en "anstendig" familieaktivitet (Weininger og Lareau 2003; Aarseth 2008, 2011).

Avhengig av hvem vi tenker oss som tekstmottakeren, får altså teksten ulik effekt (Hall 1997). Men hva med Alfreds rolle i dette? Hvordan er han med på å påvirke meningsinnholdet i tekstene når det kommer til beskrivelsen av det aktive familieliv? I dette sitatet får Alfred en viktig stemme:

Eg og Alfred har leika oss mykje ute heile helga. Vi har hoppa på trampoline, leika i sandkassa, reia og klatra i tre. Fredag var vi lenge oppe og såg Melodi Grand Prix-junior. Laurdag når eg var på fotballkamp måtte Alfred sove heime. Han var så sliten. Søndag var Alfred med meg til mormor og åt middag. Alle i familia har fått helst på han. Vi har hatt ei fin helg!

Denne teksten gir et bilde av en innholdsrik helg, som på et tidspunkt blir for ut-

mattende for gjesten Alfred. Han skrives her, som i mange av de andre dagboktekstene, inn i rollen som den som ikke orker å være med. Igjen er det interessant å spørre seg hva det gjør med teksten når det er han, og ikke en annen i familien, som blir for sliten av det høye aktivitetsnivået.

Gjennom å beskrive Alfred som sliten og sette seg selv på utsiden, gir familien seg selv en mulighet til å "meta"-kommentere sitt eget aktivitetsnivå. De får på den ene siden sagt at de er aktive, på den andre siden får de sagt at de evner å se sitt eget aktivitetsnivå som høyt. Med andre ord kan vi si at idealet om et aktivt familiefellesskap ikke kun handler om faktisk å utføre mange aktiviteter som familie, men også å ta stilling til sitt eget travle liv og reflektere over de ulike effektene av travelhet.

Selv om Alfred formidler et ønske om å bremse, gir han uttrykk for at han har hatt det gøy på besøk hos den aktive familie. "Vi har hatt en fin helg" viser nok en gang til "vi", og vi får inntrykk av at Alfred ble sliten, men at han på tross av dette er samstemt med de andre i familien om at det aktive livet har gode sider:

Eg og Alfred har vore ute og laga snøhytte. Vi har sett på film og baka julekaker. Alfred likte best sjokoladekjeka. På søndag pynta vi til jul og pakka julegåver. Alfred syns det var kjekt.

...og Alfred sovna i stolen til Gunn! Eg og Alfred har hatt ei kjekk men travel helg i lag!

Mange eksempler på den samme innstillingen finnes i andre dagboktekster. De fleste av dem preges av denne dobbeltheten: Familiene manifesterer sin egen travelhet, samtidig som de tar stilling til den og vurderer den. Det trer frem et slags mønster i tekstene, en etablert skriveform som blir til en "regel" for hvordan familien

kan omtale travelheten sin uten å virke overarbeidet eller misfornøyd med sin levemåte. Det travle og det kjekke motsier hverandre ikke. Familiefellesskapet manifesteres gjennom travelheten. Den siden av privatlivet man finner verdt å løfte frem, er den som viser intimiteten i fellesskapet, basert på en likeverdig relasjon der alle deltar i samværet (Andersen 2011). Slike holdninger og verdier viser seg i flere av studiene som refereres til i denne artikkelen: Familieidealet er å være aktive sammen, og å være i utvikling, samtidig som man er nær og tilstedeværende (Forsberg 2010; Vincent, Ball og Kemp 2010; Weininger og Lareau 2003; Aarseth 2008, 2011). Et slikt ideal er eksempel på hvordan det opprettholdes og naturlig gjøres en moralsk og sosial forståelse av hva et barn trenger, og dermed hvilke familiepraksiser som er å foretrekke (Holloway 1998).

Den marginaliserte eller uskikkelige bamsen

Dagboktekstene gir et innblikk i *hva* som sees som et normalt og sosialt akseptert familieliv, og denne analysens hensikt er å avdekke *hvordan* det normale og sosialt aksepterte kommer til syne, og hvilke teknikker – bevisste eller ubevisste – skriveren og teksten benytter seg av for å la dette tre frem. Det å lete etter hva som *ikke* sies, eller å se etter hvilke regler i skriveprosessen som *ikke* følges, er også en del av analysen av familieidealer. Når noen av tekstene yter motstand mot den etablerte formen for dagbokskrivning som har utviklet seg blant familiene, gir det et klart bilde av rammen (Goffman 1992).

Bare i to av 200 tekster får vi høre at familiene har latt være å skrive hva de har gjort når Alfred ikke deltok i hverdagsaktivitetene:

Eg gløynde at eg hadde med meg Alfred. Han låg berre i sekken.

Alfred har ligget på hylla heile tida.

Formmessig avviker disse sitatene fra hva som ellers er normalt. Vi kan si at de to tekstene yter motstand mot det etablerte, på den måten at de *ikke* inneholder referater fra aktive og innholdsrike hverdagsliv, slik de andre 198 tekstene gjør. Tekstene bryter med rammen og med forventningen om *hvilke temaer og hvor mye* familiene skal rapportere i dagbøkene.

På den andre siden agerer tekstene innenfor rammen, når det gjelder *hvordan* familiene skal rapportere i dagbøkene. Ettersom familien velger å la være å fortelle fordi de glemte å involvere Alfred, kommuniserer de hvor viktig Alfred er. De er med på å gjøre ham til en levende karakter. Dette er i tråd med hva som helt tydelig er forventet adferd i dette prosjektet: Det er forventet å omtale en bamse som en levende, følende, tenkende og meningsytrende karakter. Ikke minst bekreftes dette av et dagboksitat der læreren har gjort Alfred til fortellerstemmen: "Til 3C. No er eg kjempelei av å ikkje få vere med på noko lenger. No vil eg flytte! Alfred." Det at Alfred gjøres så tydelig til fortellerstemmen, er med på å gi ham menneskelige egenskaper. Han kan snakke og mene og føle når han skrives inn i teksten. Alfred er ikke fornøyd med å ligge på hylla. Han vil noe mer enn å bare ligge rolig. Han har også behov for et innholdsrikt liv. Denne ytringen kan tenkes å bidra til å holde idealet om den aktive og omsorgsfulle familien i live. Det er ikke godt nok for en bamse å ligge på en hylle i to dager. Det må skje noe! Noen må bry seg om ham!

I tilfellet beskrevet ovenfor vil Alfred det samme som familiemedlemmene. I andre tekster kan vi se at Alfred blir gitt rollen som

den "avvikende", den som yter motstand mot det etablerte, den som er uheldig, sliten eller den som viser tegn til svakhet.

Dette er en annen form for motstand, som ikke ligger hos skriveren eller fortellerstemmen, men hos karakteren Alfred. Han blir tildelt en upopulær rolle. Rollen utløser behovet for motspillere som kan spille ut sine roller i en passende scene og med en passende adferd, slik vi tidligere har beskrevet det dramaturgiske samarbeidet i teksten (Goffman 1992). Alfred og de andre i familien bindes sammen av "et bånd av gjensidig avhengighet" (Goffman 1992: 91), og dette viser hvordan Alfred blir en viktig brikke for å få fortalt mange av historiene i dagbøkene. En som er redd trenger trøst. En som er rampete må ippetsettes. En som bryter regler, må minnes om hvilke regler som finnes. Når Alfred blir tildelt slike roller, kan familien skrive seg frem som omsorgspersoner og oppdragere for Alfred. Visse egenskaper og holdninger får mer plass enn andre på denne måten. Her er to eksempler på hvordan Alfred får den "upopulære rollen":

Ida, som hadde bursdag, ville at Alfred skulle leike med dukker. Men det nekta han!

Alfred, som vi av navnet kan tenke oss er en gutt, er her med på å hevde tradisjonelle kjønnsroller i en enkel setning. Gutter leker ikke med dukker! Dette får familien sagt noe om, uten at noen konkrete personer må stå til ansvar for en slik holdning. Allikevel er det en kraft i denne setningen. Alfred er såpass imot å leke med dukker at han motsetter seg bursdagsbarnets ønsker.

Eg og Alfred har sett på norske talenter og vi har også besøkt tanta og onkelen min. Vi har spist masse godteri så Alfred fekk vondt i magen.

I teksten finnes ordet "vi" som viser til at det er flere som har spist godteri. Men det er bare Alfred som fikk vondt i magen, og ikke klarte å stoppe godteriinntaket. Overspising kan sees på som mangel på selvkontroll og ikke en handling man naturlig vil beskrive seg selv med. Det at Alfred kan ta rollen som den "uten selvkontroll" i denne sammenheng, gjør det mulig for familien å si noe om at det er lurt med måtehold når det gjelder godteri, uten å vise til spesifikke hendelser som involverer dem selv (White 2009).

Alfred kan dermed fronte det som er annerledes i familien, det som ikke passer inn, men som gir det nødvendige bidraget til å diskutere et tema. Ingen misforståelser rundt Alfreds ytringer vil kunne oppstå i ettertid, fordi det er umulig at han som en ikke-levende bamse vil kunne føle seg feilsitert eller tråkket på. Han blir dermed svært anvendelig i de upassende eller upopulære rollene.

Det å skrive om det vanskelige og uønskede synes å tjene to hensikter. En av dem er å kunne etablere seg som en motsats til det vanskelige og uønskede, med den effekt at det som er moralsk riktig og anstendig trer tydeligere frem (Holloway 1998). Dette skjer uten at de som skriver teksten fremstår som moralistiske. Hadde familien for eksempel ikke forstått sammenhengen mellom overspising og magesmerter, hadde de heller ikke kunne bemerket den. Det at de bemerker den, synliggjør en kompetanse og et standpunkt – her i forhold til helse og kosthold – som naturliggjør en viss familiepraksis knyttet til dette temaet. Teksten har på denne måten en viss oppdragende effekt.

Det å omtale vanskelige og uønskede temaer gir også en viss balanse og normalitet til teksten. Det vanskelige kommer ikke frem i form av dramatisk eller fremstilling av uløselige problemer. Dårlig stemning og

krangling om lekser, leggetid, tannpuss eller for mye TV-titting, er for eksempel helt utelatt. Foreldre som bråker med hverandre hører vi ikke om. Det ser ut til at det er det *passé* vanskelige, det som gjør familielivet hverdagslig uperfekt, som er idealet. På den måten finner vi at også avvikene og det "upopulære" som beskrives i teksten, holder seg innenfor hva man kan beskrive som et normalt familieliv. En like sannsynlig tolkning av fortellingene som tar opp utfordrende situasjoner og tematiserer moralske dilemmaer, er at de fungerer på samme måte som de harmoniske tekstene. De bekrefter familieidealene. Forskjellen er at skriveren bruker en annen sjangerkonvensjon. Plottet i disse fortellingene bruker spenning og utløsning som virkemiddel (Chatman 1978). Skriveren får lagt inn et lite spenningsmoment i i hverdagsberetningen. En måte å utgjøre en liten forskjell på, men samtidig være innenfor normen.

Bamsens fortelling om idealer og normalitet

Fortellingene i denne artikkelen må leses i lys av at de er med i en skole-hjem-kommunikasjon. De er enkle, sannsynligvis fordi de skal handle om hverdagslige hendelser som enhver familie kan stå inne for, fordi de skal være morsomme å høre på for småskolebarn, og fordi oppdraget er pålagt fra skolen og derfor forsøkes løst på en enkel måte. Like avgjørende er det at tekstene sirkulerer mellom familiene, noe som gir en repetitiv form. Dette betyr at idealene gjentar seg, og at det er idealer som skal være spiselige for familier flest. Det som beskrives er sjelden noe som bryter eller er annerledes, det meste er likt og forutsigbart. Mye moderne familieforskning har som ambisjon å ha øye for forskjell, brudd og avvik (Chambers 2012; Morgan 2011;

Roseneil og Budgeon 2004; Silva og Smart 1998). Det som da kan oversees, er de naturaliserte normene og idealene. Vi har valgt å ta utgangspunkt i de allmenne familieidealene for å få frem *hvordan* fortellergrepet i tekster skrevet av og for familier kan gi viktige bidrag til tolkningen av innholdet. Vi er spesielt opptatt av bruken av familiegjesten, den personifiserte ikke-personen Alfred, som innlemmes i fortellingen på ulike måter. I og med at Alfred er en ikke-person, kan han brukes til så godt som alt. Han kan posisjoneres på mange måter i teksten og dermed gi spesielle karakteristika til de andre posisjonene i fortellingen. Alfred er den ideelle lagspiller i en selvpresentasjon (Gofmann 1992). Alfred er ikke en lagspiller familiene selv har valgt. Alfred er ikke et virkemiddel i teksten som familiene har gått inn for å skape. Alfred er ikke invitert, og bøkene er et bestillingsverk fra skolen. Men selv om besøket ikke er valgt, er tilstedeværelsen av gjesten virkingsfull.

Hva gjelder fortellergrepets betydning, kunne ikke fortellingene få frem det samme uten bamsen Alfred. Alfred brukes som formidler eller talerør for familieidealene som kommer til syne i teksten. Han skrives inn i et varierende utvalg roller, og hans posisjon i teksten påvirker det familiene får mulighet til å formidle om sin evne til å være aktive, omsorgsfulle, kose seg og være kjærlige med hverandre. Når Alfred skrives inn i en rolle, oppstår det i teksten et behov for motspillere. Dette behovet dekkes av familie-medlemmene, som dermed skrives inn i passende roller.

Alfred som familiemedlem kan både kose ubegrenset og være uskikkelig og motta sanksjoner. Alfred som gjest kan skryte av maten og hjemmet og kosen. Når motspilleren eller den direkte mottageren er barnet, kan Alfred få en oppdragerstemme

som samtidig oppdrar de voksne ved å understreke viktige verdier og praksiser i familielivet.

En får også sagt at det ikke er helt enkelt å være familie og å gjøre alt det en familie skal gjøre. Å hvile er egentlig ikke helt legitimt før en er utslitt, for det er så mange lærerike, interessante, og ikke minst koselige aktiviteter å delta i! Samtidig viser den distanserte og evaluerende fortellerstemmen at all denne aktiviteten kan være ganske utmattende og at det også er viktig å sette grenser.

Noen ganger plasseres Alfred i en marginalisert posisjon i familien, en som ikke kan reglene, bryter dem uten å ville det, eller er rampete og bryter dem bevisst. I alle disse marginaliserte rollene blir den oppdragende familien Alfreds motspiller. Dette gir rom for å tematisere både de manifesterte og de uskrevne reglene for oppførsel i familien. Gjennom å påpeke det som er avvikende styrkes fremstillingen av familien som en normal familie.

Det mest oppsiktsvekkende med dagbøkene er imidlertid hvor tilforlatelig det er å bruke Alfred til å hevde at man har et spesielt koselig hjem, et varmt fellesskap, og at man er dyktig tmlil å utøve og å ta imot omsorg – uten at alt dette oppfattes som upassende skryt. Til sammenlikning er det ingen som skriver direkte at de har et lekkert hjem, god råd, høy utdanning eller at barna er gode på skolen. Det er nok heller et ideal ikke å hevde dette om seg selv. Mønsteret samsvarer med hva man finner i lignende dagbøker fra andre steder i Norge. Det synes allment i Norge å kunne fremme den koselige, omsorgsfulle, aktive og sosiale familie som et ideal (Halдар og Wærdahl 2009, 2013).

Kos og det "koselige" som ideal har blitt analysert av Marianne Gullestad (1984) først som et arbeiderklasseideal, senere som noe

allment norsk (2003). Også i reisedagbøkene framstår "kos" som uttrykk for noe typisk norsk. Idealene framstår som lite pompøse, overkommelige og alminnelige. De er noe alle kan enes om som innholdet i et godt, norsk familieliv. Funnene våre står derfor godt til Holloways (1998) begrep "local moral rationalities of mothering". Vi har å gjøre med lokale idealer og programmer som åpenbart er moralsk ladet, og som det fremvises stor oppslutning om. Idealene er et delt uttrykk for verdier som ytrer seg og viser seg frem overfor et arrangert fellesskap. Som Goffman (1992) har vist, preges hvem vi er og hva vi står for, av situasjonen vi er i. Dette innebærer ikke forstillelse, det innebærer situasjonell evne.

Hvem folk er og hva de fremstiller seg som er avhengig av den sosiale sammenhengen som forskningen foregår i eller setter dem inn i. Vårt datamateriale er ikke forskerstyrt, men kommer fra et medium der "informantene" føres mot å samordne seg. En liten gruppe familier på et lite sted på Vestlandet, lik andre grupper av familier fra andre deler av Norge, samordner seg i enighet om at visse familieegenskaper står som idealer det er verdt å stå frem med i en skole- hjem-kommunikasjon (Finch 2007; Haldar og Wærdahl 2009, 2013). Denne samordningen er et eksempel på hvordan skriftlige selvpresentasjoner er med på et kontinuerlig identitetsskapende arbeid som

produserer og opprettholder hva som til enhver tid sees som moralske og sosialt riktige familiepraksiser for familier med barn på småskoletrinnet.

Analysen viser at familienes fremstilling av sine alminnelige hverdagslige gjøremål opererer på flere nivåer. Dette kan antydes også i skriveformen: en sober stil – ikke overdrivelser, men pedagogisk bevisste aktiviteter som gjøres implisitt og *en passant* i en ellers tilforlatelig aktivitet som for eksempel å plukke pinner på skogstur. Gjøremålene formidles som noe som har flere lag med mening eller hensikt utover aktivitetene i seg selv. 6–8 åringer skal formidle det til andre 6–8 åringer, men samtidig er det foreldre som kommuniserer med andre foreldre og lærere. En særegen sjanger blir til ved at fortellinger formidles fra og til "tretti til førti år gamle småskoleelever". Godt foreldreskap er i denne sosiale sammenheng å få til å kommunisere som barn med andre voksne.

Vi har i artikkelen vært opptatt av å vise *hvordan* familieidealene sirkuleres og befestes i en lokal offentlighet. Først og fremst har vi vist hvordan familiene nyttiggjør seg av den påtvungne gjesten, bamsen, i sin normative selvpresentasjon. Men vi har i tillegg vist hvordan særegne sjangerkonvensjoner utvikler seg og blir et premiss og en mulighet til å sirkulere normer og idealer.

Referanser

- Andersen, A. 2011. Fra heteroromantikk til mangfoldige lystfellesskap – Intimitetens endrede organisering. *Tidsskrift for kjønnsforskning* 1: 3–17.
- Andersen, U. C. 2013. Fra kjernefamilie til stjernefamilie. Ekspertenes makt og nettets motfortellinger. I: W. Mühleisen og J. L. Lorentzen, red. *Å være sammen. Intimitetens nye kulturelle vilkår*. Oslo: Akademika forlag.
- Bernstein, G. og Triger, Z. 2011. Over-parenting. *U.C. Davis.L. Rev* 44(4): 1221–1279.
- Brandth, B. og Moxnes, K. 1999. *Familie for tiden. Stabilitet og forandring*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Chambers, D. 2012. *A Sociology of Family Life: Change and Diversity in Intimacy Relations*. Cambridge: Polity Press.
- Chatman, S. 1978. *Story and Discourse. Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca NY: Cornell University Press.
- Ellingsæter, A-L. og Widerberg, K. 2012. *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Enjolras, B, Karlsen, R, Steen-Johnsen, K og Wollebæk, D. 2013. *Liker, liker ikke. Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Engebretsen, E. 2007. *Hva sa klienten? Retorikken i barnevernets journaler*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Finch, J. 2007. Displaying family. *Sociology* 41: 65–81.
- Forsberg, L. 2010. Engagerat föräldraskap som norm och praktik. *Sosiologi idag* 40(1–2): 78–98.
- Goffman, E. 1959. *The Presentation of Self in Everyday Life*. Harmondsworth: Penguin.
- Goffman, E. 1992. *Vårt rollespill til daglig*. Oslo: Pax forlag.
- Gullestad, M. 1984. *Kitchen-table Society*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. 2003. *Det norske sett med nye øyne: kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haldar, M. og Engebretsen, E. 2013. Governing the liberated child with self-managed family displays. *Childhood* 20(1): 1–13.
- Haldar, M, Rueda, E, Wærdahl, R, Mitchell, C og Geldenhaus, J. 2013. Where are the children? Exploring the boundaries between text and context in the study of place and space in four different countries. *Children and Society* 10: 1–11.
- Haldar, M. og Wærdahl, R. 2009. Teddy Diaries: A method for studying the display of family life. *Sociology* 43(6): 1141–1150.
- Haldar, M og Wærdahl, R. 2013. Socializing relations in the everyday lives of children: Comparing domestic texts from Norway and China. *Childhood* 20(1): 115–130.
- Hall, C. 1997. *Social Work as Narrative: Storytelling and Persuasion in Professional Texts*. Michigan: Ashgate.
- Hennum, N. 2010. Mot en standardisering av voksenhet? Barn som redskap i statens disiplinering av voksne. *Sosiologi idag* 40(1–2): 57–76.
- Holloway, S. 1998. Local childcare cultures: moral geographies of mothering and the social organisation of pre-school education. *Gender, Place and Culture* 5(1): 29–53.
- Lareau, A. 2003. *Unequal Childhood: Class, Race and Family Life*. Berkley: University Press of California.
- Lorentzen, J. og Mühleisen, W. 2013. *Å være sammen: Intimitetens nye kulturelle vilkår*. Oslo: Akademika forlag.
- Lundby, G. 2009. *Terapi som samarbeid. Om narrativ praksis*. Oslo: Pax forlag A.S.
- Morgan, D.H.J. 2011. *Rethinking Family Practices*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Qvortrup, J. 1994. Childhood matters: an introduction. I: J. Qvortrup, M. Bardy, G. Sgritta og H. Wintersberger, red. *Childhood Matters: Social Theory, Practice and Policies*. Aldershot: Avebury: 1–23.
- Roseneil, S. og Budgeon S. 2004. Cultures of intimacy and care beyond "the family": Personal life and social change in the early 21st century. *Current Sociology* 52(2): 135–159.
- Sennett, R. 1977. *The Fall of Public Man*. New York: Knopf Inc.
- Sennett, R. 1992. *Intimitetstyranniet*. Oslo: Cappelen forlag.

- Shirani, F, Henwood, K. og Coltart, C. 2012. Meeting the challenges of intensive parenting culture: Gender, risk management and the moral parent. *Sociology* 46(1): 25–40.
- Silva, E. B. og Smart, C. 1998. *The New Family?* Cambridge: Sage.
- Stefansen, K. og Aarseth, H. 2011. Enriching intimacy: the role of the emotional in the "resourcing" of middle class children. *British Journal of Sociology of Education* 32(3): 389–405.
- Vincent, C, Ball, S. og Kemp, S. 2010. The social geography of childcare: making up a middle-class child. *British Journal of Sociology of Education* 25(2): 229–244.
- Weininger, E. B. og A. Lareau. 2003. Translating Bourdieu into American context: the question of social class and family-school relations. *Poetics* 31: 375–402.
- White, M. 1984. Pseudo-encopresis: From avalanche to victory, from vicious to virtuous cycles. *Family Systems Medicine* 2: 150–160.
- White, M. 2009. *Kart over narrativ praksis*. Oslo: Pax forlag A.S.
- Aaslestad, P. 1999. *Narratologi – en innføring i anvendt fortellerteori*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Aaslestad, P. 2007. *Pasienten som tekst. Fortellerrollen i psykiatriske journaler Gaustad 1890–1990*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aarseth, H. 2008. Selvskapingsromantikk i endring? Tokarrierefamiliens nye investeringsmaksime. *Sosiologi i dag* 4: 51–74.
- Aarseth, H. 2011. *Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Susanna Borovski Lübeck har en mastergrad i familierapi fra Høgskolen i Oslo og Akershus. Hun jobber som familierapeut i Ås kommune og i egen privat praksis. Hennes masteroppgave er utgangspunktet for denne artikkelen.

Susanna Borovski Lübeck, Enhet for forebyggende helsetjenester, Ås kommune, Postboks 195, NO-1431 Ås, Norge. Email: susanna.lubeck@as.kommune.no

Marit Haldar er professor i sosiologi ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Hun forsker blant annet på kulturell og historisk forståelse av barndom og familieliv. Hennes phd-avhandling handlet om barns fortellinger om voksnes liv.

Marit Haldar, Fakultet for samfunnsfag, Høgskole i Oslo og Akershus, Postboks 4 St. Olavs plass, NO-0130 Oslo, Norge. Email: marit.haldar@hioa.no

Randi Wærdahl er dr.polit. i sosiologi og førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Hennes forskning er knyttet til tematikken barn, sosialisering, oppvekst, barndom og familie. Hennes doktorgradsarbeid handlet om hvordan forbrukssamfunnet legger til rette for en sosialisering hvor individuell kompetanse til å gjøre valg blir viktig.

Randi Wærdahl, Fakultet for samfunnsfag, Høgskole i Oslo og Akershus, Postboks 4 St. Olavs plass, NO-0130 Oslo, Norge. Email: Randi.Wardahl@hioa.no